

módszertan

Nagyméretű anyagyerő gödör bontása Mérán, a Forráshegyi pihenő (Ork-hegy) területének régészeti feltárásán
Fotó: Tóth Krisztián

PUSZTAI TAMÁS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM – RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGVÉDELMI IGAZGATÓSÁG FELADATAIRÓL

I2018. április 1-jétől a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény újabb módosítása a Magyar Nemzeti Múzeum feladatkörébe sorolta a nagyberuházásokhoz kapcsolódó, megelőző régészeti feltárások szerződés-kötéseinek koordinálását a beruházók és a megyei hatókörű városi múzeumok között, valamint az adott megyei hatókörű városi múzeum kapacitáshiánya esetén, ha az nem köt határidőn belül szerződést a megelőző régészeti feltárássra, egyes megelőző feltárások elvégzését is. E feladatok ellátására a Magyar Nemzeti Múzeum létrehozta a Régészeti Örökségvédelmi Igazgatóságot (MNM-RÖG).

I Ha majd mérleget kell vonni az MNM-RÖG tevékenységéről, öt kérdés mentén érdemes megtenni:

- hogyan gondoskodott a partnereiről?
- hogyan végezte az ásatásait?
- hogyan gondoskodott a rá bízott régészeti leletekről?
- hogyan gondoskodott a látogatóiról?
- hogyan gondoskodott a kollégáiról?

HOGYAN GONDOSKODOTT A PARTNEREIRŐL?

I Szemben a korábbi időszak központi régészeti koordinációs szervezeteivel – az MNM-RÖG nem az első osztó. Nem ő köt közvetlenül szerződést a beruházókkal, hogy aztán továbbadja egy másik intézménynek a munkát. Koordinálja a szerződéskötéseket. Szerződésmintákat készít, projektés és jogász munkatársainak bevonásával segíti a beruházók és a múzeumok közötti megállapodásokat, és tapasztalatokat gyűjt. A munkák többségénél az adott múzeum eddigi tapasztalata, a rendelkezésre álló közös szerződésformák megfelelők ahhoz, hogy a megelőző feltárásokat mindenki megelégedésére elvégezze.

I A régészeti feladatellátás rendszere nálunk szinuszosan változik. Hol a megyék múzeumai, hol egy központi szervezet kap nagyobb hangsúlyt. Most éppen egyensúly van. Azoknál a projekteknél, melyek több megyét érintenek, a beruházók szóvá teszik: számukra furcsa, hogy ugyanazon jellegű régészeti feladatot a szomszédos megyék mennyire más módon kezelnek. A megelőző régészeti

a munkák többségénél az adott múzeum eddigi tapasztalata, a rendelkezésre álló közös szerződésformák megfelelők ahhoz, hogy a megelőző feltárásokat mindenki megelégedésére elvégezze

számukra furcsa, hogy ugyanazon jellegű régészeti feladatot a szomszédos megyék mennyire más módon kezelnek

a rugalmas és hatékony szolgáltatás alapfeltétele, hogy a szolgáltató intézmény megfelelő önállósággal rendelkezék

feltárások kivitelezése – ami a kivitelezést jelenti – szolgáltatás jellegű tevékenység. A rugalmas és hatékony szolgáltatás alapfeltétele, hogy a szolgáltató intézmény megfelelő önállósággal rendelkezék. Ma ez a megyei hatókörű városi múzeumoknál nincs meg. Talán csak egyetlen múzeum maradt az országban, amelyik megőrizte önálló gazdálkodását. Szükség esetén egy közbeszerzési eljárás lefolytatása, a feltárások megfelelő finanszírozása az önálló döntések lehetőségét is feltételezi.

a médiában a múzeumok és a múzeumok régészei egyre gyakrabban a gazdasági fejlődés akadályaként, gyakran mint bűnözők jelentek meg

¶ Ahol szükséges az MNM-RÖG intenzívebb közreműködése, ott jórészt a beruházók bizalomhiánya miatt van ez. 2007-ben, amikor a szinuszhullám épp abba az irányba haladt, hogy a megyei múzeumok régészeti monopóliumát egy másik monopólium igyekezett felváltani, az új rendszer létrehozása előtt – éppen azt előkészíteni – a médiában a múzeumok és a múzeumok régészei egyre gyakrabban a gazdasági fejlődés akadályaként, gyakran mint bűnözők jelentek meg. Míg a 20. század hatvanas–nyolcvanas éveiben perspektíva volt régésznek lenni, a szakma társadalmi elfogadottsága magas volt, a 2000-es évek közepére ez a helyzet gyökeresen megváltozott. A régészek (a régészet) társadalmi elfogadottsága jelentősen csökkent. Ez ma is érződik. A koordináció során az egyik legfontosabb feladat a bizalom megteremtése. Nem szabad olyan szerződést készíteni, amely valamelyik fél számára nem világos.

ha a tudományos és társadalmi hasznosulást nézzük (feltárások/tudományos feldolgozások, feltárások/kiállítások aránya), már ezen megelőző feltárások is alátámasztották, hogy többségük nem más „leletmentesítő” szolgáltatásnál. Társadalmi vagy tudományos hasznosulásuk igen kevés volt

¶ Amennyiben a feltárásokat tervésítésre, leletmentésre és megelőző feltárássá tagoljuk, úgy elmondható, hogy az 1990-es évek közepével kezdődő időszakban a régészet jelentős részben már a megelőző feltárásokra korlátozódott. E munkák minden esetben teljes területű feltárásokat jelentettek, azaz a beruházások által veszélyeztetett régészeti lelőhelyrészek teljes egészét feltárták. E munkák kereteit rögzítette a 2001. évi LXIV. törvény. Ekkor még a meglévő humánérőkapacitások lépést tudtak tartani a beruházások ütemével. Ugyanakkor ha a tudományos és társadalmi hasznosulást nézzük (feltárások/tudományos feldolgozások, feltárások/kiállítások aránya), már ezen megelőző feltárások is alátámasztották, hogy többségük nem más „leletmentesítő” szolgáltatásnál. Társadalmi vagy tudományos hasznosulásuk igen kevés volt. Emellett számos esetben az elsődleges leletkonzerválások, sőt az utódokumentációk elkészítése is elmaradt. A régészeti feladatellátás e korszakában a megelőző feltárások megyénként, sőt szakemberenként eltérő protokoll, protokoll hiányában eltérő szokások alapján zajlottak. Kevés kivételtől eltekintve sem a múzeumokat fenntartó közösség, sem a megelőző feltárásokat finanszírozó beruházók nem találtak a megelőző feltárások végén egységes kimenettel, jelentésekkel, publikációkkal, kiállításokkal, amelyek a megelőző feltárások szükségességét a törvény előírásain túl elfogadottá tették volna.

¶ A múzeumok éves munkaterveikben igyekeztek meghatározni, egy adott intézménytől a gyűjteménye és a múzeumi hagyományai alapján mit várhat el az adott közösség. Ezek a tervek azonban nem váltak közüggé, nem alakult ki belőlük egységes régészeti stratégia. Ami azt is eredményezte, hogy e tervekhez múzeumonként eltérő mértékben kapcsolódott elégséges vagy elégtelen fenntartói finanszírozás. A múzeumi finanszírozás esetlegessége, valamint a megelőző régészeti feltárásokkal szemben támasztható elvárható egységes kimenet meghatározásának hiánya, a megelőző feltárásokra átvett pénzek elszámolási módjának bizonytalan törvényi keretei azt eredményezték, hogy a feltárásokra átvett pénzeket, elszakadva a törvény előírásaitól, nem a beruházások veszélyeztette régészeti örökség megmentésére és hasznosítására, hanem intézményenként különböző mértékben intézményműködtetésre fordították. Kialakult a régészeti célra múzeumba került források intézményműködtetésre való fordításának kultúrája. A régészszakmán belül nem voltak általánosan elfogadott normák az egy-egy feltárással fordítható idő és energia, a megelőző feltárás során vizsgálendő tudományos kérdések mélysége, a terepi feltárási stratégiák tekintetében. Az intézmények vezetői vagy közösségei nem határoztak meg olyan múzeumi prioritásokat, melyek a régészeti lelőhelyek kutatásának mélységét, a kutatásra és a feltárási eredmények tudományos és társadalmi hasznosítására fordítandó energiát az adott múzeum hosszú távú múzeumi fejlesztési koncepciójához igazították volna. Mindent fel kellett tárni, pontosabban mindent ki kellett ásni. Így egy adott feltárás idő- és költségvonzatát jórészt csak a feltáró régészek egyéni ambíciói, jobb esetben az adott régészeti korszak kutatási trendjei határozták meg. A múzeumok elvégezték ugyan a megelőző régészeti feltárások jelentős részét, de a hosszú távú szakmai muzeológiai szempontok, a feltárások súlypontjainak kijelölése az intézményfenntartás, valamint a kutatók szűkebb szakmai szempontjai mellett mégsem jelentek meg. Ez az oka annak, hogy a régészettel szembeni bizalomhiány nagyon érezhető. Amíg a koordináció arról szól, hogyan kötünk meg egy szerződést, ez a hiány meg is marad. Ha lehetőséget adunk magunknak, hogy az elvárt eredmények felől visszafelé számoljunk, és a koordináció már nemcsak négyzetméterekről és forintokról szól, hanem elvárt társadalmi hasznosulásról, projektekben való gondolkodásról is, akkor tudunk változtatni a mostani helyzeten.

a feltárásokra átvett pénzeket, elszakadva a törvény előírásaitól, nem a beruházások veszélyeztette régészeti örökség megmentésére és hasznosítására, hanem intézményenként különböző mértékben

mindent fel kellett tárni, pontosabban mindent ki kellett ásni intézményműködtetésre fordították

A térinformatikai adatgyűjtés, számítógépes elemzések eszközei fejlődtek és demokratizálódtak.

Oszlophelyek bontása Mórán, a Forráshegyi pihenő (Ork-hegy) területének régészeti felárán
Fotó: Tóth Krisztián

HOGYAN VÉGEZTE AZ ÁSATÁSAIT?

¶ Az elmúlt húsz év során a régészet terepi és múzeumi feladatellátásához kapcsolódóan jelentős módon fejlődött az a műszaki, technológiai háttér, ami rendelkezésre áll. A térinformatikai adatgyűjtés, számítógépes elemzések eszközei fejlődtek és demokratizálódtak. Ma olyan terepi felmérési módok állnak bárki rendelkezésére, akár az egyéni kutató szintjén is, amelyekkel húsz évvel ezelőtt csak egy-egy kiemelt helyzetben lévő kutatóintézet számolhatott, vagy még az sem, mert a technológia csak a hadiiparban létezett.

¶ A beruházások fejlődésével növekedtek a terepi feladatok, ugyanakkor a dokumentációs és vizsgálati lehetőségek is bővültek. Ez a régészeknél rendkívüli nyitottságot kíván, hiszen az egyetemeken tanult ismeretekhez mérten folyamatosan jelennek meg új mérési, felmérési eljárások, diagnosztikai eszközök, és ezek alkalmazása hatékonyabbá teheti a munkájukat. Ez a jelenség az intézményeket új kihívás elé állítja, mert a technológiai fejlődéssel olyan új munkakörök betöltésére van szükség, de ezek a mai közalkalmazotti bértábla viszonyai között gyakorlatilag kezelhetetlenek, betölthetetlenek.

technológiai fejlődéssel olyan új munkakörök betöltésére van szükség, amik a mai közalkalmazotti bértábla viszonyai között gyakorlatilag kezelhetetlenek, betölthetetlenek

¶ Egy régészeti lelőhely teljes feltárása egyben annak teljes elpusztítását is jelenti. Kérdéseket teszünk fel a lelőhelynek a feltárás során. Minden kérdést csak egyszer tehetünk fel, mert a válaszokat a lelőhely elbontása során kapjuk meg. Másodjára már nincs az, akit kérdezhetnénk. Ami marad a feltárás után, a feltárt régészeti leletanyag, a terepi dokumentáció és a terepi mintavételezések, vizsgálatok eredményei. A régészeti feltárás sikeressége a helyes terepi kérdésfelvetésen, a leletanyaggal szembeni helyes kérdésfelvetésen, a leletanyag megőrzésének és a megszerzett ismeretek közreadásának sikerén múlik. A kutatások során nyert információ őrzése részben papír alapon, valamint jórészt digitális formában történik. A tíz évvel ezelőtt papírra nyomtatott ásatási összesítő térképek egy részén már alig láthatók a vonalak. Ma nincs olyan múzeum Magyarországon, ahol megfelelő protokoll szerint, megfelelő biztonságban őriznék a régészeti dokumentációk digitális állományait. A régészeti feltárásokon megszerzett információ pusztulásának egyetlen dolog szabhat gátat, ha megosztjuk és közreadjuk azokat.

ma nincs olyan múzeum Magyarországon, ahol megfelelő protokoll szerint, megfelelő biztonságban őriznék a régészeti dokumentációk digitális állományait

¶ Hagyományos múzeumi kutatás esetén a régész keres egy problémát, kérdést, létrehoz egy projektet, és a megoldáshoz, a válaszhoz esetleg keres egy ásatást, vagy épp egy régóta a múzeumi raktárban pihenő leletanyagot. A megelőző feltárásoknál a helyzet fordított: kapunk egy ásatást, és abból alakítunk ki projekteket. De itt is a projektnek kell meghatároznia, hogyan ássunk. Tíz éve még a régészeti jelenség köré húzott húszméteres átmérőjű kör területe adta meg

az ásatás anyagi elszámolásának alapját. Minél nagyobb ez a terület, annál nagyobb a feltáráshoz kapcsolódó bevétel. Ma már csak tíz méteres sugarú kört enged rajzolni a törvény.

¶ A feltáráshoz fordítható források arányait tekintve jelentősen csökkentek. Ugyanúgy, ahogy a feltáráshoz fordítható idő nagysága is. Ez a változás maga után vonja a terepi mintavételezési stratégia változását. Az ásatás információmentés. A rendelkezésre álló forrásokból a lehető legtöbb régészeti információt kell kinyernünk. És lehetséges, hogy a lehető legtöbb régészeti információhoz nem mindig a több száz, méhkas alakú verem kiásásával juthatunk hozzá. Kitűnő előzetes diagnosztikai módszereink vannak. Jó körülmények esetén egy magnetométeres felmérés révén majdnem mindent látunk már előre, ami a föld alatt van. Csak épp azt nem tudjuk, hogy e jelenségek mikoriak. Az idő hiányzik ezekből az ábrákból. Ahhoz már ásnunk kell. Elkészítjük a feltárandó terület geofizikai felmérését, majd egy következő fázisban ugyanezt a területet fel is tárjuk. Az új technológiai lehetőségek, valamint az ásatások szűkülő anyagi és időbeli keretei lehetővé és szükségessé teszik azt, hogy az általunk kutatott függvény értékét legalább közelítőleg meghatározzuk az általunk fel nem tárt területeken is, a feltárási megelőző szakaszában teljesen feltárt és előzetes diagnosztikával is kutatott terület értékeinek extrapolálása útján. A feltárásokra rendelkezésre álló keretek csökkenése miatt ha továbbra is mindent feltárunk, csak oda jutunk, ahol most tartunk: több vagyonnyi feldolgozatlan anyag a múzeumokban.

lehetséges,
hogy a lehető
legtöbb régészeti
információhoz
nem mindig a több
száz, méhkas alakú
verem kiásásával
juthatunk hozzá.
Kitűnő előzetes
diagnosztikai
módszereink
vannak

több vagyonnyi
feldolgozatlan
anyag
a múzeumokban

¶ Az, hogy milyen stratégia szerint ássunk, muzeológiai kérdés. Meg kell határozni azokat a múzeumi prioritásokat, tudományos kérdéseket, amelyek segítik az ásatásvezetőt is abban, hogy a rendelkezésére álló keretek között a múzeum számára a legtöbb és leghasznosabb információt szerezzék meg az ásatás során.

HOGYAN GONDOSKODOTT A RÁ BÍZOTT RÉGÉSZETI LELETEKRŐL?

¶ Az MNM-RÖG a Magyar Nemzeti Múzeum új SZMSZ-e alapján gazdája lett egy régészeti gyűjteménynek is. Ez a gyűjtemény a KÖSZ-NÖK (Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat, Nemzeti Örökségvédelmi Központ) időszak kutatásai során került a múzeumba. Magán viseli a folyamatos szervezeti átalakulások nyomait. A gyűjteményt a Budapest XI., Daróczy utca 3. sz. ingatlanban helyezték el, amely régészeti szempontból még mindig az egyik legjobban kiépíthető közgyűjteményi raktár lehetne. E raktárakban részben a Magyar Nemzeti

Múzeum saját gyűjteményébe tartozó tárgyak, részben a Magyarország megyei hatókörű városi múzeumai számára elsődleges leletfeldolgozást követően visszaadandó leletgyűjtemények találhatók.

egy régészeti lelet esetében a legfontosabb információ, hogy a nyilvántartásból megtudjuk, honnan, melyik ásatási egységből került elő

¶ Fizikai rendezettség tekintetében két részre osztható ez az anyag. A gyűjtemény első fele rendezett raktári polcokon, feltárásonként és ásatási egységenként külön csoportokban tárolt. Erről van is nyilvántartás. A másik felére tekintve még nyomozásra van szükség, hogy megtudjuk, mely egységekkel mi a teendőnk. A nyilvántartás állapotához kapcsolódóan ismerjük az általános magyarázatot: „nincs olyan nyilvántartási rend, amely nagy tömegű régészeti leletanyag állományba vételének kereteit megszabhatná”. Pedig van. A 20/2002. (X. 4.) NKÖM-rendelet a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról lehetővé teszi a szekrénykataszteri nyilvántartás kialakítását. Egy régészeti lelet esetében a legfontosabb információ, hogy a nyilvántartásból megtudjuk, honnan, melyik ásatási egységből került elő. Ha ezt rögzítjük, azzal megalapozunk mindenfajta későbbi tudományos feldolgozást. És erre a szekrénykataszter lehetőséget ad. Ez az az elsődleges rendezési egység, amelynek segítségével a saját kollégáink múzeumi kötődését is meg tudjuk erősíteni: tudja, mi történik az általa ázott régészeti anyaggal, mi lesz a sorsa, hová kerül majd a gyűjteményben?

¶ A cél azonban nem az, hogy létrehozzunk egy szekrénykatasztert. A mai technikai lehetőségek mellett a célunk az lehet, hogy a világ másik végén is azonnal tudják, hogy mi van a gyűjteményünkben. Teljesen más a nyilvántartást készítő motivációja, ha nem a leltározó program számára gépelnék napi nyolc órát, hanem azért, hogy mindenki azonnal megtudja, milyen értékeink is vannak. A gyűjteményhez kapcsolódó nyilvántartási program nem csak egy nyilvántartás kell legyen, hanem egy múzeumi projekt, ahol létrehozzunk egy, a világhálón is mindenki által hozzáférhető múzeumot.

¶ A projekt célja, hogy

- megismerje az értékeinket a másik muzeológus, aki kiállítást tervez;
- és megismerje ezt a másik kutató, aki kutat;
- és megismerje az állampolgár, aki érdeklődik lakóhelye értékei iránt;
- és megismerjék a Magyarország iránt érdeklődő emberek a világban.

HOGYAN GONDOSKODOTT A LÁTOGATÓIRÓL?

¶ Az MNM-RÖG alapvető feladata a nagyberuházásokhoz kapcsolódó, megelőző feltárások koordinációja és kivitelezése. A legfontosabb tényező azonban, amire építünk, hogy az MNM-RÖG a Magyar Nemzeti Múzeum szerves része.

a partnereiről való gondoskodásnak, az ásatások kivitelezésének, a gyűjtemény gondozásának legfontosabb szempontrendszere, hogy ezt múzeumi keretek között tesszük

A Magyar Nemzeti Múzeum múzeumi hagyományainak kell elsősorban meghatározni az MNM-RÖG tevékenységét, ettől lesz más, mint a megelőző központi örökségvédelmi szervezetek. Akkor, amikor az MNM-RÖG stratégiáját kidolgozzuk, az alapvetően múzeumi stratégia kell legyen. A partnereiről való gondoskodásnak, az ásatások kivitelezésének, a gyűjtemény gondozásának legfontosabb szempontrendszere, hogy ezt múzeumi keretek között tesszük. A kollégák számára, akik szétszórva az ország területén végzik a feltárásokat, a gyűjtemény mellett az is kapocs az intézményhez, ha keretet kapnak általa, hogy elmondják a világnak a kiásott titkokat.

okulva az elmúlt időszak tapasztalataiból, nagyobb hangsúlyt kell fektetni a feltárások tudományos és társadalmi hasznosítására

¶ A megelőző régészeti feltárások kapcsán a központi régészeti örökségvédelmi funkciót a törvényhozó éppen egy múzeumhoz rendelte. A megelőző régészeti feltárások tervezése, kivitelezése során, okulva az elmúlt időszak tapasztalataiból, nagyobb hangsúlyt kell fektetni a feltárások tudományos és társadalmi hasznosítására. Ez csak a régészeti örökségvédelemben ma működő régészeti intézmények együttműködésével képzelhető el, ahol a múzeumnak, mint a társadalmi hasznosítás legfontosabb színterének, erősebben meg kell jelennie. Szemben az Akadémia és az egyetemek régészeti intézményeinek lehetőségeivel, egyedül a múzeum, a múzeumok rendelkeznek jelentősebb gyűjteményekkel, valamint olyan terekkel és tapasztalatokkal, ahol a tudományos eredmények és a gyűjtemények társadalmi hasznosítása, a látogatóval való párbeszéd kialakítása elsősorban kiállítások formájában biztosítható. Számos régészeti kiállítás született az elmúlt évtizedekben, melyek megelőző régészeti feltárások eredményeire alapoztak. Az egyik legelső, az *Utak a múltba* című kiállítás, ami számos nagyváros múzeumát bejárta. A Móra Ferenc Múzeum mind az M5-ös autópálya feltárásaiból, mind az M43-as út építéséből származó régészeti leleteit bemutatta egy-egy kiállításon. A Mol Tiszaújváros–Százhalombatta-termékvezeték építéséhez kapcsolódó megelőző feltárások leletei szintén több megye múzeumában láthatók voltak. Minden múzeum bemutatta legalább egy időszaki kiállítás keretében azokat a leleteket, amelyek a gyűjtőterületük nagyberuházásait megelőző feltárásokon előkerültek. Ezekre a kiállításokra a régészszakma még emlékszik, de a hatásuk nem volt akkora, hogy átkerültek volna a köztudatba. Talán az egyik legfiatalabb ilyen kezdeményezésnek, a Budapesti Történeti Múzeumnak a főváros mai topográfiájához igazodó, megelőző feltárásokra alapozott kiállításának ez majd sikerülni fog.

számos régészeti kiállítás született az elmúlt évtizedekben, melyek megelőző régészeti feltárások eredményeire alapoztak

¶ Most, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum koordináló szerepet kapott, meg kell teremtenünk egy-egy országos érdeklődésre is számot tartó állandó kiállítás (vagy múzeum) létrehozásának lehetőségét, ahol több megye és a Magyar Nemzeti Múzeum együttműködése keretében mind a látogatóknak, mind a régészeti

Az ásatásvezető Nicklas Larsson gondolataiba mélyül Mérán, a Forráshegyi pihenő (Ork-hegy) területének régészeti feltárásán.
Fotó: Tóth Krisztián

feltárásokat finanszírozó beruházóknak meg tudjuk mutatni, mire is költötünk több tízmilliárd forintot az elmúlt évtizedek megelőző feltárásain.

¶ A Magyar Nemzeti Múzeum profilját tekintve ez a kiállítás vagy múzeum tökéletes kiegészítése lehet a múzeum meglévő törzsgyűjteményére épülő klaszrikus régészeti kiállítási tematikának. Egy régiót érintő, több megyét átfogó projekt, így az M3-as autópálya építéséhez kapcsolódó, 1993-ban megkezdett, majd ennek folytatásaként az M30-as autópályával folytatódó, Észak-Magyarország régészeti keresztmetszetét adó, több évtizedes feltárási sorozatnak az érintett megyék általi közös bemutatása a Magyar Nemzeti Múzeum koordinálásával mind az érintett múzeumok, mind a magyar régészet presztízsét erősítené. A Füzesabony-Guba-kút, Muhi-autópálya-csomópont, Hejőkürt-Vizek-köze, Méra-Ork-hegy, Encs-autópálya mérnökség régészeti lelőhelyek története és régészeti leletei ma csak a szakmai közösség számára érdekesek. E kiállítás segítségével ezek a feltárások, és még mellettük több tucatnyi feltárás a nagyközönség számára is fontossá válhatna. Végre meg tudnánk egy kiemelt helyen mutatni a gyerekeinknek, mit is csináltunk az elmúlt harminc évben, és meg tudnánk mutatni a beruházóknak, hogy van (volt) értelme pénzét költeniük a feltárásokra.

¶ A Magyar Nemzeti Múzeum koordinációjával egy ilyen kiállítást elkészíteni ahhoz is modellként szolgálhat, hogy a megyei hatókörű városi múzeumok a megelőző feltárásokra átvett pénzeket milyen struktúrában használják fel. Az új modell szerinti működéssel, azaz a feltárások tudományos és társadalmi hasznosulásának előtérbe helyezésével változtatni tudunk a régészet mai társadalmi megítélésén is.

HOGYAN GONDOSKODOTT A KOLLÉGÁIRÓL?

¶ A 2018-tól 2020-ig tartó európai uniós tervezési és beruházási ciklus utolsó szakaszának kezdetén a beruházásokhoz kapcsolódó megelőző régészeti feltárások száma és nagysága várhatóan jelentősen nőni fog. Ugyanakkor – úgy tűnik – a rendelkezésre álló régészeti kapacitások nincsenek arányban a tervezhető beruházások számával. Ma már az is kérdés, hogy a régészeti feladatellátás terepi szakaszát ki, milyen körülmények között és milyen munkaerővel tudja ellátni.

¶ A beruházásokhoz kapcsolódó régészeti feladatellátás első szakaszában, a kilencvenes évek közepét követő tíz évben a múzeumokban létrejött egy a megelőző feltárások kapcsán jelentős gyakorlattal rendelkező régészközösség. A 2007-ben kezdődő második szakaszban a hajdani KÖSZ vagy éppen a múzeumok

*a rendelkezésre
álló régészeti
kapacitások
nincsenek arányban
a tervezhető
beruházások
számával*

A megelőző régészeti feltárások tervezése, kivitelezése során, okulva az elmúlt időszak tapasztalataiból, nagyobb hangsúlyt kell fektetni a feltárások tudományos és társadalmi hasznosítására.

keretein belül tevékenykedő kollégák épp az MNM-RÖG számára fontos feladat, a beruházások szervezése, az egységes feltárási protokollok kialakítása terén tettek szert jelentős tapasztalatokra. A kilencvenes évek vezető régészgenerációja már nyugdíj előtt áll, a második régészeti örökségvédelmi periódusban gyakorlatot szerzett kollégákra azonban építhetünk. Nem növeljük a régészeti kapacitásokat, ha az intézményeink egymástól csábítják el a szakembereket. Az a történet, amikor a KÖSZ létrehozása során a régészek KÖSZ-be vándorlása miatt egész múzeumok ürültek ki, nem lenne jó, ha megismétlődne.

a megelőző régészeti feltárások igen elhasználták a feltárásokban közreműködő régészeket

¶ A régészet terén a pályaelhagyás oka az elmúlt években részben az volt, hogy januártól decemberig a megelőző régészeti feltárások igen elhasználták a feltárásokban közreműködő régészeket. Ezt a jellegű munkát tíz-tizenöt évnél tovább többnyire nem lehet végezni. Az MNM-RÖG belső struktúrájának és kommunikációjának kialakítása során arra kell törekedni, hogy az ország különböző területein szétszórva tevékenykedő kollégáink a szétszórtan elhelyezkedő feltárási helyszínek ellenére is egy közösségként éljék meg a napi munkájukat.

Az új munkatársak munkakörülményeit oly módon kell meghatározni, hogy tíz-tizenöt év múlva egy szükséges váltás során az MNM-RÖG-ben végzett munkájuk és az ott szerzett tapasztalataik megfelelő alapul szolgáljanak arra, hogy a régészet számára továbbra is piacépes munkatársakként tekinthessen rájuk egy adott múzeum vagy régészeti tevékenységet végző intézmény

¶ A Magyar Nemzeti Múzeum új egységének a feladata, hogy biztosítsa új munkatársai számára azt a szakmai kifutási lehetőséget (publikációk, konferencia-részvétel, szakmai tapasztalatcsere, a terepi kutatások tudományos hasznosítása), ami értelmet ad az igen megerőltető, folyamatos terepi munkának. Az új munkatársak munkakörülményeit oly módon kell meghatározni, hogy tíz-tizenöt év múlva egy szükséges váltás során az MNM-RÖG-ben végzett munkájuk és az ott szerzett tapasztalataik megfelelő alapul szolgáljanak arra, hogy a régészet számára továbbra is piacépes munkatársakként tekinthessen rájuk egy adott múzeum vagy régészeti tevékenységet végző intézmény. Ezért sem szabad elhanyagolni az intézmény tudományos, kutatási tevékenységét, az új eljárások, technológiák megismerését. Az MNM-RÖG főosztályainak vezetői mind a régészeti feltárások koordinációja, mind az előkerült régészeti információ nemzetközi szintű, projektek keretében történő tudományos feldolgozása terén kiemelkedő tapasztalatokkal rendelkeznek. Vezető munkatársaink ilyen irányú tapasztalatait alkalmassá teszik az intézményt arra, hogy az új kollégáink számára megfelelő példát és lehetőséget mutatva eredményesen végezzünk a munkánkat.

¶ Az MNM-RÖG tevékenységének jellegéből adódik, hogy új kollégáink terepi feladatainak helyszíne folyamatosan változik. Egy klasszikus múzeumi régész munkakörhöz mérten, ahol a nap végén a kollégák visszajönnek az anyaintézménybe, és ott lehetőségük van megbeszélni, értelmezni az aznap történeteket, az MNM-RÖG keretein belül mindez csak korlátozottan lehetséges, hisz a kollégák egy része csak a hét utolsó napján jön vissza az intézménybe. Számukra olyan kapaszkodókat kell teremteni, amelyek ennek ellenére is lehetővé teszik, hogy múzeumi közösségként éljenek. Az egyik legfontosabb a már említett múzeumi gyűjteményhez való kapcsolódás kell legyen. Kollégáinknak pontosan tudniuk kell, mi történik az általuk feltárt leletanyagokkal, azok hol, milyen struktúrában hozzáférhetők. E rend kialakítása során erősen számolok a jelentős múzeumi gyakorlattal rendelkező tapasztalt kollégáim munkájával. Ha az MNM-RÖG munkatársi gárdáját tekintjük, régészeink többsége fiatal, kevesebb terepi gyakorlattal rendelkező régész. Az a lelkesedés, ahogy most a munkájukat végzik, kiemelkedő. Ugyanakkor a terepi munka általuk kialakított körülményei, a napi munkavégzés most kialakítandó rutinja meghatározza, hogy ezt a jellegű ásatási tevékenységet mennyi ideig tudják úgy végezni, hogy mind saját maguk és családjuk, mind az intézmény számára ez a fajta foglalkozás hosszú távú perspektívát jelentsen.

a terepi munka általuk kialakított körülményei, a napi munkavégzés most kialakítandó rutinja meghatározza, hogy ezt a jellegű ásatási tevékenységet mennyi ideig tudják úgy végezni, hogy mind saját maguk és családjuk, mind az intézmény számára ez a fajta foglalkozás hosszú távú perspektívát jelentsen

¶ AZ MNM-RÖG felépítése során folyamatosan szembesülünk a szakemberhiánnyal. Az előttünk álló feladatok ellátása érdekében az MNM-RÖG közreműködne abban, hogy ez az országos helyzet megváltozzon. A Magyar Nemzeti Múzeumnak, együttműködve a BA és MA régészeti oktatást végző egyetemekkel, lehetősége van arra, hogy egy valódi duális képzés keretében az egyetemi hallgatókat olyan tapasztalatokhoz juttassa, ami később számukra piacképes diplomát biztosít. Ma a duális képzés szisztémája egy ilyen típusú együttműködést a múzeum számára még nem tesz kifizetődővé. Olcsóbb egy frissen végzett régészt napi 8 órában alkalmazni, mint a részben a forprofit szférára kidolgozott duális képzés szabályainak megfelelő fizetésekkel egyetemi hallgatókat bevonni a napi munkába. Erre a rendszerre a gyakorlatban már volt példa a szegedi Móra Ferenc Múzeum és a Szegedi Egyetemen részben a múzeum által végzett régészeti képzés kereteiben, Trogmayer Ottó múzeumigazgatósága alatt. E képzés keretében a régészhallgatók gyakorlatilag benn éltek a múzeumban, végeztek az ásatásokat a múzeumi régészekkel, így számukra a múzeumi-terepi gyakorlat az öt egyetemi év alatt nem négy hétből állt. Hasonló kereteket teremtve remélhetőleg az MNM-RÖG munkája is hozzájárul ahhoz, hogy ismét olyan régészgenerációk kerüljenek ki az egyetemről, akik perspektívának tekintik a régészettel való foglalkozást egy múzeumban.

olcsóbb egy frissen végzett régészt napi 8 órában alkalmazni, mint a részben a forprofit szférára kidolgozott duális képzés szabályainak megfelelő fizetésekkel egyetemi hallgatókat bevonni a napi munkába

Ajándékozz történeteket,
ajándékozz szép képeket,
ajándékozz Artmagazin előfizetést!

elofizetes@artmagazin.hu

„Tudtuk, ha mi akkor és ott nem állunk helyt,
soha többet vagy legalábbis száz-százhusz
évig azokhoz a felületekhez, leletekhez nem
fér hozzá a kutatás. Januártól januárig
kint voltunk a terepen azzal a felelősséggel,
hogyan most megtaláljuk az ott rejtőző
régészeti emléket, vagy többé talán nem lesz
rá lehetőség.” (Zsidi Paula)